

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา Development of the Human potentiality Globalized of the Buddhist principles

พระปลัดสมศักดิ์ กตธมโม (โสรัถน์ถาวร)

PhraPalad SomSak Kajavaro (Soradthawon)

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
EducationTeaching Social Studies Affiliation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author's Email: sorattawons@gmail.com

วันที่รับบทความ: 11 เมษายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2568
Received: 11 April 2025; Revised: 29 July 2025; Accepted: 30 July 2025

บทคัดย่อ

ในยุคที่โลกาภิวัตน์กำลังส่งผลกระทบต่อสังคมในหลากหลายด้าน มนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและความท้าทายใหม่ ๆ การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความสุข หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้พัฒนาความประพฤติและเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีในมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ในหลายด้านโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับหลักในการพัฒนาความประพฤติของมนุษย์ ความประพฤติระดับต้น ระดับกลางที่ระดับสูง

ความสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพมนุษย์; ยุคโลกาภิวัตน์; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The era where globalization is affecting society in many ways, humans are faced with rapid changes and new challenges. Therefore, developing human potential is important in order to be able to adapt and live together in society peacefully and happily. Buddhist principles are guidelines that can be used to develop behavior and enhance good characteristics in humans in order to be able to live a valuable life and be beneficial to society. Buddhism has principles that focus on human development in many aspects, which can be divided into 3 main levels of human behavior development: basic, middle and high behavior.

Keywords: Human Potential Development; Globalization Era; Buddhist Principles

บทนำ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะเป็นหลักของการดำเนินชีวิตแล้ว ยังเป็นการน้อมนำเอาหลักธรรมนั้นนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้อยู่อย่างสันติในยุคแห่งการเอารัดเอาเปรียบของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนายังได้ครอบคลุมถึง

บทบาทหน้าที่ของมนุษย์ทั้งในด้านการรับรู้การพูดการฟังการเปิดรับการสื่อสารการคิดและความเชื่อซึ่งบทบาทตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งในทางสังคมยุคปัจจุบันจัดเป็นบทบาทที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการติดต่อกับบุคคลอื่นและส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในการสื่อสารทางสังคม พุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย และสังคมไทยในทุกๆ ด้านเป็นฐานหรือรากเหง้าที่มาแห่งวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ตลอดจนการเมืองการปกครอง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์การเข้ามามีส่วนร่วมทางสังคมและมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมากซึ่งบทบาทและหน้าที่ที่ผ่านมาได้กลายเป็นตัวแปรหนึ่งของการเปลี่ยนผ่านที่สามารถนำพาสถานการณ์บ้านเมืองให้ก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ปัญหาของสังคมคลี่คลายลงหรือก่อปัญหาให้ขยายตัวทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จนกลายเป็นวิกฤตความขัดแย้งทางสังคมและบางสถานการณ์ก็ได้พัฒนาไปสู่ความรุนแรงในที่สุดดังตัวอย่าง วิกฤตความขัดแย้งทางสังคมเมื่อ พ.ศ. 2549-2553 ที่เกิดขึ้นซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิกฤตการณ์ทางสังคมที่แตกต่างจากวิกฤตการณ์ทางสังคมหรือบ้านเมืองในอดีตโดยวิกฤตการณ์ในอดีตที่ผ่านมาพบว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนนิสิตนักศึกษา กับฝ่ายทหารและรัฐแม้แต่ในปัจจุบันนี้ก็ยังมียุทธการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ ซึ่งบางทัศนคติอาจมองว่าเป็นเรื่องดีที่มีทหารเข้ามาควบคุมอำนาจด้วยการรัฐประหาร โดยมีได้มาจากเสียงของประชาชนที่ปรากฏเช่นนี้ อาจมองอีกนัยหนึ่งว่า ความขัดแย้งระหว่างประชาชนนิสิตนักศึกษา กับฝ่ายทหารและรัฐส่วนใหญ่แล้วอาจเป็นไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านระบบเผด็จการของรัฐบาลทหาร และต้องการรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย การดำรงตนอยู่ในสังคมนั้นบุคคลหนึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่หลายๆ อย่างถ้าขาดหลักการปฏิบัติในการทำบทบาทหน้าที่เหล่านั้นแล้วก็จะเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่เหล่านั้นได้พระพุทธองค์จึงได้บัญญัติข้อปฏิบัติในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในทางสังคม ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเพียงบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ บทบาทหน้าที่ของครูอาจารย์ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ และบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองเท่านั้นเพื่อให้เห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยการใช้เกณฑ์ในการตัดสินเดียวกันนั้นคือ การใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์ควบคุมการพิจารณา

พุทธศาสนากับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์

การดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไปนั้น เกิดเป็นปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควรมีการพัฒนาจิตใจ โดยเสนอหลักพุทธจริยศาสตร์ที่สามารถนำไปสู่การบูรณาการใช้ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทในแต่ละสังคมและกลุ่มอาชีพก็จะสามารถลดปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันได้

ศีล หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่บริสุทธิ์ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนตามหลักการของไตรสิกขา ศีลจึงมิใช่ข้อปฏิบัติให้ถึงจุดหมายในตัวเอง แต่เป็นมรรคสู่ความก้าวหน้าขั้นต่อไป คือการพัฒนาจิตใจ โดยนัยนี้ คุณค่าทางด้านจิตใจคือเจตนาที่จะงดเว้นการกระทำที่เป็นการเบียดเบียนหรือก่อโทษ จะทำให้จิตใจบริสุทธิ์ เป็นวิธีการพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ก้าวหน้าขึ้น เพื่อให้เป็นบ่อเกิดของปัญญาต่อไป การควบคุมความประพฤติตามหลักการของศีลนี้ มีสมมติฐานว่า ความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานที่สุดของบุคคลแต่ละคนก็คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ในการที่จะไม่ให้ความคิดที่จะทำความไม่ดีด้วยการเบียดเบียน หรือล่วงละเมิดต่อผู้อื่นอยู่ในจิตใจของตนเลย เมื่อมีความบริสุทธิ์นี้รองรับอยู่เป็นเบื้องต้นแล้ว ความรับผิดชอบนั้นจึงขยายกว้าง

ออกไปถึงขั้นเป็นการดำรงรักษา และเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าแห่งคุณธรรมของตน ด้วยการชวนชวนทำความดี บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่คนอื่น

หลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักศีลธรรม จริยธรรมในทางพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาบูรณาการในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม โดยได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ

พุทธจริยศาสตร์ระดับเบื้องต้น

ความประพฤติระดับต้น คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อเป็นฐานรองรับคุณภาพต่าง ๆ และเพื่อความสันติในสังคม คือ เบญจศีล และเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นความประพฤติระดับประชาชน เช่น เยาวชน หรือประชาชนทั่วไปนั้น ได้ประสบกับปัญหาในการดำเนินชีวิตในเชิงจริยศาสตร์ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อตนเองและสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการทำความร้ายร่างกาย การชกต่อยซึ่งกันและกัน การลักขโมยทรัพย์สินหรือสิ่งของอันมีค่า การมั่วสุมทางเพศการพุดเท็จ ตลอดจนการติดสิ่งเสพติดของมีนเมาและสิ่งที่ทำให้เสียเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เช่น การติดเกมส์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่การดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งควรได้รับการแก้ไข ซึ่งพฤติกรรมทางกายและวาจาอันทุจริต ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นนี้ ส่วนสำคัญ มาจากพื้นฐานทางจิตใจไม่ว่าจะเป็น ความโลภ ความโกรธ และความหลงซึ่งทำให้คนขาดสติยั้งคิด ไม่มีวิจยญาณใคร่ครวญ ก็จะมีการดำเนินชีวิตที่ผิดทำนองคลองธรรมได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

จากการศึกษาพบว่าหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นเป็นหลักปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ เบญจศีล (ศีล 5) และเบญจธรรม (ธรรม 5) เป็นหลักที่เหมาะสมสำหรับการนำไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมการบูรณาการเบญจศีล -เบญจธรรม ข้อที่ 1 ในการแก้ปัญหาค่าความร้ายร่างกายและการชกต่อยกัน หมายถึง หารให้ยอมรับสิทธิในการมีชีวิตอยู่ของกันและกันไม่ไปทำลายหักล้างกัน โดยการใช้เมตตาปรารภณาที่จะเห็นตนเองอยู่อย่างไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ทำให้เกิดความคิดในแนวที่เอาใจเขามาใส่ใจเรา แม้สัตว์อื่นคนอื่นก็ต้องการอย่างนั้น ยอมรับความจริงที่ทุกชีวิตต้องการอยู่ในโลกอย่างไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน มีความรักความปรารถนาดี ต้องการช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ให้กับผู้อื่น การประกอบอาชีพที่สุจริต งดเว้นจากการเอารัดเอาเปรียบกัน มีความรักในเพื่อนมนุษย์ เลี้ยงชีวิตโดยสุจริต จะต้องมีส่วนมาอาชีวะ คือ การรู้จักเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ

ในการแก้ปัญหาค่าความมั่วสุมทางเพศ ต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ความต้องการทางเพศ รู้จักยับยั้งควบคุมตนเอง ในการปฏิบัติทางกามารมณ์ หรือเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ไม่ให้ผิดศีลธรรม ไม่มั่วสุมในเรื่องเพศ มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และรู้เท่าทันวัตถุทางกาย สิ่งยั่วยทางกามารมณ์ต่าง ๆ จะต้องมีการสำรวม ในกาม ได้แก่ กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติดมกในกาม รู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์

ในการแก้ปัญหาค่าความไม่รับผิดชอบต่ออาชีพ ผู้ปฏิบัติจะต้องใช้วาจาหรือคำพูดที่ประกอบด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของตนและของผู้อื่น เป็นวิธีที่ทำให้ผู้ที่รักษาศีลข้อนี้รักษาวาจาของตนให้เป็นที่ยึดถือได้ และจะต้องดำเนินชีวิตด้วยสัจจะ คือ ความสัตย์ต่ออาชีพของตน

ในการแก้ปัญหาค่าความติดยาเสพติด ผู้ปฏิบัติจะต้องดำเนินชีวิตด้วยความมีสติ ฝึกฝนอบรมตนเองตามหลักของศีลข้อที่ 5 ปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคลสถาบันครอบครัวตลอดถึงสังคมโดยรวมนั้น ก็เนื่องมาจากสุราและสิ่งเสพติด เมื่อนำหลักการของศีลข้อนี้มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้ว ก็สามารถละเว้นจากการดื่มเครื่องดื่มของเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิดได้ และต้องมีการเจริญสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ในความถูกผิดชั่วอยู่ตลอดเวลา ในฐานะเป็นธรรมที่ช่วยให้เราเกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

ความประพฤติระดับกลาง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาจิตใจและขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น ซึ่งเป็นความประพฤติระดับปัญญาชนที่มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ศีล 8 และกุศลกรรมบถ 10 ประการในการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ได้ประสบกับปัญหาในการดำเนินชีวิตในเชิงจริยศาสตร์ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อตนเองและสังคมไทยปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มีอยู่ 2 ปัญหาหลัก ๆ คือ ปัญหาการถือศีลพรตอันงมงาย และปัญหาวาจาที่เป็นการกระทบต่อสังคมสามารถบูรณาการกุศลกรรมบถข้อที่ 10 คือ มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ ในการแก้ปัญหาการถือศีลพรตอันงมงาย จะต้องมีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความเป็นไปธรรมดาของโลกและชีวิต ตามเหตุปัจจัยโดยเฉพาะในเรื่องของศรัทธา กลุ่มควรมีการศึกษาถึงศรัทธาที่ถูกต้องในทางพุทธศาสนา เพื่อแก้ไขความเห็นผิดตามทำนองคลองธรรมดังกล่าว ศรัทธาในทางพุทธศาสนาที่จัดว่าเป็นศรัทธาที่ถูกต้อง ไม่เป็นการถือศีลพรตอันงมงาย ได้แก่ ศรัทธา 4 ประการคือ

- (1) กัมมสัทธา คือ เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง
- (2) วิปากสัทธา คือ เชื่อวิบากหรือผลของกรรม มีอยู่จริง
- (3) กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน
- (4) ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ส่วนปัญหาวาจาที่เป็นการกระทบต่อสังคมตามมาอย่างต่อเนื่อง จะต้องบูรณาการกุศลกรรมบถข้อที่ 7 คือ ละเว้นการพูดเพ้อเจ้อเหลวไหล พูดแต่คำจริงมีเหตุผลมีสาระมีประโยชน์และถูกกาลเทศะในการแก้ปัญหาวาจาที่เป็นการกระทบต่อสังคม ควรควบคู่ไปกับการบูรณาการศีล ๘ ข้อที่ 4 ในการพูดแต่ละครั้งควรมีหลักฐานที่สามารถยืนยันคำพูดของตนได้ สามารถพิสูจน์ได้

กุศลกรรมบถที่กล่าวมาข้างต้น หมายถึง ทางแห่งการกระทำที่เป็นกุศลหรือ การกระทำที่เป็นกุศลทางทวารต่าง ๆ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อจำแนกแล้วมี 10 ประการ คือ

- (1) ทางกาย เรียกว่า กายกรรม 3 ได้แก่ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 1 การงดเว้นจากการลักทรัพย์ 1 การงดเว้นจากการประพฤติดมในกาม 1
- (2) ทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม 4 ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดเท็จ 1 การงดเว้นจากการพูดคำหยาบ 1 การงดเว้นจากการพูดส่อเสียด 1 การงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ 1 และ
- (3) ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม 3 ได้แก่ การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น 1 การไม่พยาบาทปองร้าย 1 และสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) 1 กุศลกรรมบถ 10 ประการนั้น เป็นความดีทั้งหมด

จะเห็นว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงตลอด 45 พรรษา มีความละเอียดลึกซึ้งซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อุทิศแก่ผู้ที่ได้ศึกษาและมีความเข้าใจไปตามลำดับอย่างแท้จริง เพราะทุกส่วนของคำสอนที่พระองค์ทรงแสดงนั้นเป็นเครื่องเตือนเพื่อความเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต เพื่อความประพฤติที่ดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

ความประพฤติระดับสูง คือ จริยศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติให้ถึงความเป็นอริยชน หรือบรรลุมรรคผลนิพพาน คือ มรรคมงคล 8 ความประพฤติระดับปัจเจกชนนี้เป็นความประพฤติที่รู้ถึงการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง คือ รู้เฉพาะบุคคล ที่จะนำพาตนเองมุ่งสู่ความเป็นอริยชน นั่นก็คือ การได้บรรลุมรรคผล และนิพพาน ในอนาคตนั่นเอง

หลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตในข้อนี้ หมายถึง การดำเนินชีวิตของกลุ่มพระภิกษุสามเณร หรือแม้แต่มนุษย์ทั่วไป การดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านี้ในสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น 2 ปัญหา

หลัก ๆ คือ ปัญหาความไม่เหมาะสมในสมณสาธูป และปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์จากการศึกษาพบว่าหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงเป็นหลักปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบรรพชิตเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 เป็นหลักที่เหมาะสมสำหรับนำไปบูรณาการในการดำเนินชีวิต

ในการแก้ปัญหาความไม่เหมาะสมของสมณสาธูป คือ มีความคิดออกจากกาม มีความคิดออกจากความพยาบาทมุ่งร้าย และมีความคิดออกจากการเบียดเบียน การที่บรรพชิตบางกลุ่มยังมีความเพเลิดเพลินยินดีกับการละเล่นให้เกิดความบันเทิงทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เช่น การแสดงกิริยาอาการไม่สำรวมในที่สาธารณะ การเล่นสงกรานต์กับชาวบ้าน จัดได้ว่า เป็นพฤติกรรมที่ยังมีความคิดติดอยู่ในกาม

ดังนั้น บรรพชิตจึงควรนำหลักเนกขัมมสังกัปปะ (ความดำริออกจากกาม) มาบูรณาการในการดำเนินชีวิตประจำวัน ครองเพศนักบวชให้เหมาะสมกับสมณสาธูป และบูรณาการมรรคมีองค์ 8 ข้อที่ 3 สัมมาวาจา ในการแก้ปัญหาความไม่เหมาะสมในสมณสาธูปผู้ปฏิบัติจะต้องสำรวมวาจาที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นสมณสาธูป การแก้ปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ การแก้ปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์เมื่อวิเคราะห์จากปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ จะพบว่า ปัญหาอันเป็นต้นตออันนั้นคือบุคคลที่เข้ามาบวชไม่ทราบหรือไม่เข้าใจว่า เจตนาที่แท้จริงของการบวชคืออะไร ดังนั้นจึงมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ในเรื่องของการเข้ามาบวชเป็นภิกษุสามเณรในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ควรบูรณาการหลักสัมมาทิฐิ ในการแก้ปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ได้โดย มีความเห็นชอบในอริยสัจ 4 เมื่อบรรพชิตสามารถบูรณาการได้เช่นนี้แล้ว ย่อมสามารถแก้ปัญหาการเข้ามาบวชด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ให้เบาบางและหมดไปได้ในที่สุด

จะเห็นได้ว่า ถ้ามองมรรคมีองค์ 8 ตามนัยพระพุทธศาสนา คือสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เจริญตามมรรคมีองค์ 8 บริบูรณ์แล้วย่อมได้จึงเป็นเหตุให้เกิดวิชา คือ ความรู้ ความรู้ทั่วถึงตามความเป็นจริง มีลักษณะสามารถตัดอวิชชาให้ขาดสิ้น วิชาเปรียบเหมือนแสงสว่าง เพราะเป็นแสง สว่างที่ส่องทางดำเนินเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตได้ ซึ่งก็มีศัพท์ที่เป็นชื่อใช้แทนกันได้ เช่น ญาณ ปัญญา วิปัสสนา และสัมมาทิฐิ เป็นต้นดังนั้นมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นหลักธรรมที่สะท้อนถึงทัศนะและปัญญาอันนำไปสู่ความสงบและความหลุดพ้น โดยให้เดินทางสายกลางนี้ เพราะมรรคมีองค์แปดประการเป็นธรรมอันประเสริฐ มีอยู่ 8 ประเภท กล่าวคือ (1) สัมมาทิฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง (2) สัมมาสังกัปปะ คือความใส่ใจถูกต้อง (3) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง (4) สัมมากรรมันตะ คือการกระทำถูกต้อง (5) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง (6) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง (7) สัมมาสติ คือการระลึกประจักษ์ใจถูกต้อง และ (8) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง

บทบาทการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

พระพุทธโสดน (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ (2548) ครอบครัวยุคใหม่เป็นสถาบันที่ถือได้ว่าเล็กที่สุดของสังคมอันเป็นมูลฐานที่สำคัญในการสร้างภาพของสังคมส่วนรวมว่าเป็นสังคมที่ดีหรือไม่เพียงใดนอกจากนี้ยังมีบทบาทและอิทธิพลสำคัญในการขัดเกลาบุคลการในสังคมครอบครัวจึงมีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอื่นๆคือเป็นสถาบันแรกสุดที่บุคคลได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลหากครอบครัวส่วนใหญ่ของสังคมเป็นครอบครัวที่อบอุ่นรักใคร่ปรองดองมีระเบียบวินัยมีคุณธรรมสมาชิกทุกคนรู้จักหน้าที่มีความรับผิดชอบและตระหนักรู้หน้าที่และบทบาทของตนเองสังคมนั้นก็จะมีแต่ความเจริญและเรียกว่าเป็นสังคมของผู้ที่มีความเจริญแล้วเพราะทุกคนในครอบครัวเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยจริยธรรมย่อมจะก่ออุปประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ดีด้วยความสำคัญของบิดาและมารดาแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมสถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กแม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม

การประยุกต์หลักการพัฒนาเด็กในด้านที่เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวหมายถึงบทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็ก และกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรนั้น หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องของทศ6เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่พ่อแม่ควรนำมาปกครองบุตรที่ตนรักอันได้แก่ทศเบื้องต้น (ปฐกัมมทศ) คือการประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาหลักทศ6ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงทศทั้ง 6 ข้อ จะขอกล่าวถึงเฉพาะทศเบื้องต้น (ปฐกัมมทศ) ที่ว่าด้วยข้อปฏิบัติหน้าที่ของพ่อแม่ที่พึงปฏิบัติต่อบุตรเท่านั้น พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของบิดาและมารดาไว้จะแยกวิเคราะห์แต่ละประเด็นตามลำดับต่อไปนี้

(1) ห้ามปรามมิให้ประพฤตชั่ว (มีความเมตตา) ห้ามปรามมิให้ประพฤตชั่วหมายถึงป้องกันกีดกันเพราะการประพฤตชั่วทางกายทางวาจาและทางใจเป็นอกุศลกรรมที่บุคคลพึงงดเว้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นบิดาและมารดาจะต้องแนะนำสั่งสอนบุตรของตนให้รู้จักละจากความชั่วร้ายทั้งหลายที่นำความเสื่อมมาสู่ชีวิตในทุกๆด้านทั้งทางกายวาจาและใจตลอดจนเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความประพฤตชั่วเช่นการคบคนไม่ดีการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นโทษการดำรงชีวิตด้วยความประมาทความเกียจคร้านแนวทางแห่งความประพฤตชั่วที่บิดาและมารดาพึงห้ามปรามมิให้บุตรกระทำชั่วคืออกุศลกรรมบถ 10ประการได้แก่ (1) การฆ่าและเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น (2) การละเมิดช่วงชิงทรัพย์สินของผู้อื่น (3) ประพฤติผิดในกาม(4)การพูดเท็จ (5) การพูดส่อเสียด (6) การพูดคำหยาบ (7) การพูดเพ้อเจ้อ(๘) มีความโลภอยากได้สิ่งของของผู้อื่น (9) การอาฆาตพยาบาทปองร้ายผู้อื่น(10) และการมีความเห็นผิดเนื่องจากบิดามารดามีประสบการณ์มากกว่าและย่อมรู้สิ่งที่ควรไม่ควรสิ่งที่พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติท่านจึงมีหน้าที่แนะนำบอกทางให้บุตรของตนละเว้นจากความชั่วต่าง ๆ ได้และการห้ามปรามมิให้ประพฤตชั่วควรเริ่มตั้งแต่บุตรยังเล็ก ๆ โดยการบอกและแนะนำในสิ่งที่ป็นอกุศลกรรมที่กระทำแล้วก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชีวิต

(2) อบรมสั่งสอนให้ประพฤตดี (มีความกรุณา) อบรมสั่งสอนให้ประพฤตดีคือการปลูกฝังในทางที่ดีให้บุตรประพฤตตนอยู่ในศีลธรรมพ่อแม่ต้องเลี้ยงดูกลมเกลียวทางด้านจิตใจเพราะใจเป็นตัวควบคุมการกระทำของคนการอบรมสั่งสอนให้ประพฤตดีก็คือการอบรมใจของบุตรให้ดีขึ้นเองทั้งนี้เพราะการอบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดีด้วยการประพฤตในสิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์นั้นผู้ที่เป็นบิดาและมารดาต้องการบุตรที่เป็นคนดีทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าสัปปุรุษหรือสัตบุรุษบุตรที่เป็นสัตบุรุษย่อมประพฤตในสิ่งที่ป็นคุณประโยชน์ก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่บุคคลในครอบครัวและสังคมอย่างมากการอบรมสั่งสอนให้บุตรตั้งอยู่ในความดีได้แก่การให้ดำรงตนอยู่ในกุศลกรรมบถ 10ประการอันเป็นความดีที่ต้องปฏิบัติขั้นพื้นฐานดังนี้คือ (1) เว้นจากการฆ่าและเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น (2) เว้นจากการละเมิดช่วงชิงทรัพย์สินของผู้อื่น (3) เว้นจากการประพฤตผิดในกาม (4) เว้นจากการพูดเท็จ(5) เว้นจากการพูดส่อเสียด (6) เว้นจากการพูดคำหยาบ (7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (8) ไม่มีความโลภอยากได้สิ่งของของผู้อื่น (9) เว้นจากการอาฆาตพยาบาทปองร้ายผู้อื่น (10) และการมีความเห็นถูกต้องเป็นสมมาทิฐิขั้นตอนในการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องละทิ้งสิ่งที่เป็นบาปอกุศลและในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างกุศลกรรมให้เกิดขึ้นด้วยหน้าที่ของบิดามารดาประการหนึ่งนั้นคือต้องให้การอบรมสั่งสอนบุตรให้ตั้งตนอยู่ในความดีงามตามหลักของพระพุทธศาสนาคือการเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวงการทำกุศลให้ถึงพร้อมและการทำจิตของตนให้ผ่องใส

(3) ส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน (มีมุทิตา คือ พลอยยินดี) บิดามารดาส่งเสริมให้บุตรมีการศึกษานี้คือหน้าที่ของบิดามารดา ๆ ชื่อว่าเป็นครูคนแรกของบุตรเพราะสอนให้บุตรได้รู้จักเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมายก่อนใครอื่นอีกนัยหนึ่งท่านเรียกว่าเป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตรเพราะบุตรได้พบกับบิดาและมารดาก่อนใครอื่นบิดาและมารดาจึงเป็นตัวแทนของชายหญิงทั้งโลกที่บุตรได้เรียนรู้จักทั้งพฤติกรรมที่บิดาและมารดาได้แสดงให้บุตรเห็นเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมดังกล่าวแก่บุตรทั้งทางตรงและทางอ้อมนอกจากบิดามารดาจะสอนให้บุตรของ

ตนได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวแล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือส่งเสริมให้เขาได้รับการศึกษาสามารถนำความรู้ที่นั้นมาประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวและครอบครัวต่อไปได้ในอนาคตด้วยเหตุนี้บิดามารดาจึงควรที่จะส่งเสริมเรื่องการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้บุตรเติบโตมาพอมีความรู้ความสามารถที่จะเลี้ยงชีพของตนต่อไปได้ เป็นการแสดงความยินดีกับสิ่งที่บุตรของตนประสบความสำเร็จในบั้นปลายชีวิต

(4) เป็นธุระให้บุตรเมื่อจะมีคู่ครอง (มีอุเบกขา) เป็นธุระให้บุตรเมื่อบุตรต้องการมีคู่ครองเมื่อบุตรเติบโตเป็นผู้ใหญ่สมควรที่จะมีครอบครัวแล้วบิดามารดาต้องรับภาระหน้าที่ในการเอาใจใส่ดูแลด้านการมีครอบครัวของบุตรเริ่มต้นจากการให้คำปรึกษาแนะนำในการเลือกคู่ครองโดยให้คำปรึกษาในฐานะที่บิดามารดาเคยมีประสบการณ์ผ่านเรื่องนี้มาก่อนยอมให้คำปรึกษาที่ดีและมีประโยชน์ต่อบุตรได้ในที่นี้รวมทั้งการจัดการตามประเพณีที่มีมาเช่นการสู่ขอการหมั้นหมายตลอดจนการสมรสบิดามารดามีหน้าที่ในการช่วยเหลือทรัพย์สินด้านเงินทองอันเป็นค่าธรรมเนียมในการแต่งงานในที่นี้หมายถึงค่าสินสอดทองหมั้นค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานเป็นต้นหากเกิดการผิดพลาดทางการดำเนินชีวิตของบุตรแล้ว บิดามารดาก็จะเป็นกำลังสำคัญในการให้กำลังใจ ไม่ซ้ำเติม คือปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ เพื่อเป็นการเรียนชีวิตที่บุตรควรจะได้รับ และเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อป้องกันอนาคตที่จะเกิดขึ้นตามมานั่นเอง

สรุปได้ว่าการปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาหรือบทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะพึงปฏิบัติต่อบุตรนั้นพระพุทธศาสนามีหลักการที่วางไว้อย่างชัดเจนและสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ทิศเบื้องหน้าในหลักธรรมที่ว่าด้วยทิศ6นั้นเป็นการกล่าวถึงหน้าที่ของมารดาบิดาที่มีต่อบุตรการที่เด็กเข้าใจความหมายของพ่อแม่เป็นเพียงผู้ให้กำเนิดนั้นถือเป็นความหมายในระดับต่ำแต่ถ้าเป็นความหมายทางสังคมที่สูงขึ้นมา กล่าวคือพ่อแม่เป็นผู้รับผิดชอบต่อบุตรสูงขึ้นไปถึงขั้นอุดมคติพ่อแม่คือพระอรหันต์ประจำเรือนหรือพระพรหมผู้เสกสรรทุกสิ่งทุกอย่างให้กับบุตร คือความมี เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา นี่คือคุณธรรมของพ่อแม่ที่พึงมีต่อบุตร นอกจากพ่อแม่ที่ต้องปฏิบัติต่อบุตรแล้ว ครู อาจารย์ก็มีส่วนสำคัญในการปฏิบัติศิษย์เช่นกัน

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมยุคโลกาภิวัตน์

พระสงฆ์เป็นบุคลากรที่สำคัญของสังคมและทำหน้าที่ในการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันแล้วยังทำหน้าที่ของมนุษย์ในฐานะที่อยู่อาศัยในสังคมและได้ทำหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์ต้องปรับและเพิ่มบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองด้วยเพราะพระสงฆ์เป็นบุคลากรของสังคมพระสงฆ์ย่อมได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงต้องปรับบทบาทและหน้าที่ของตนเองเพื่อให้สอดคล้องและยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อการดำรงอยู่ของศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไปและเพื่อช่วยเหลือสังคมด้วยอันมิใช่เฉพาะการสงเคราะห์ด้านจิตใจเท่านั้นจำเป็นต้องทำหน้าที่อื่นๆเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ซึ่งไม่ขัดกับพระธรรมวินัยเพราะว่ารูปใดไม่ได้พัฒนาทำการช่วยเหลือประชาชนหมู่บ้านและสังคมแล้วพระสงฆ์นั้นก็ชื่อว่าบกพร่องไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ซึ่งถือว่าพระสงฆ์ทุกรูปต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมที่อาศัยแม้แต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๘ต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทมากขึ้นในฐานะเป็นผู้นำทางศาสนาในการช่วยพัฒนาสังคมโดยพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้นอันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์และถือว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ประชาชนให้การยอมรับในการสอนโดยเฉพาะการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเพื่อสั่งสอนให้แก่เด็กและประชาชนเพราะถือว่าพระสงฆ์เป็นบุคลากรที่สำคัญของสังคม (สมบุญ สุขสำราญ, 2563)

การฝึกฝนอบรมพระสงฆ์ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆในสังคมทั้งหน้าที่ตามพระธรรมวินัยและหน้าที่ทางสังคมควบคู่กันไปในฐานะบุคคลของสังคมเช่นเดียวกับพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติต่อสังคมเพื่อผลิต

พระสงฆ์รุ่นใหม่ที่ต้องการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและช่วยเหลือสังคมและช่วยเป็นกำลังให้พระพุทธศาสนา ด้วยโดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง (2) เพื่อนำหลักธรรมคำสอนนั้นมาปฏิบัติจนเกิดผล (3) เพื่อเผยแผ่หลักธรรมที่ศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องแก่ชาวโลก (4) เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ชาวโลกให้พ้นจากทุกข์ (5) เพื่ออบรมพระภิกษุให้เป็นธรรมทายาทที่สมบูรณ์ พระสงฆ์ที่เข้ามาอบรมเป็นพระธรรมทายาทจึงมีคุณสมบัติและความรู้ในทางพระพุทธศาสนาพอสมควรและเคยผ่านการทำงานมาบ้างแล้วเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้และเป็นการเพิ่มทักษะในด้านต่าง ๆ ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตลอดจนได้เรียนรู้ถึงกลวิธีการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ จากวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสที่มีประสบการณ์การทำงานจึงเพิ่มความมั่นใจและความพร้อมในการทำงานเพื่อสังคมอย่างแท้จริงซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรงที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคม

ในแง่บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กนั้นจะเห็นได้ว่าควรพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพภายในให้มีประสิทธิภาพก่อนเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะออกไปทำงานได้จริงการฝึกอบรมพระธรรมทายาทนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้ดำรงตนอยู่ในหนทางที่เที่ยงตรงจากประเด็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน” พบว่าความคาดหวังหลักของพุทธศาสนิกชนต่อพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันคือในด้านการศึกษานั้นมีความคาดหวังให้พระสงฆ์ชี้แนะให้เยาวชนเข้าใจชีวิตมากยิ่งขึ้น (พระมหาพนม เนียวกุล, 2546)

ผู้ศึกษาเห็นว่าการพัฒนาเด็กโดยการผลิตบุคคลากรนั้นคือพระธรรมทายาทที่มีคุณภาพออกไปพัฒนาและให้การอบรมเด็กตามสถาบันการศึกษาทั้งนี้สอดคล้องและสามารถนำมาปรับใช้ได้คือปัจจุบันควรมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุทั้งในด้านของภาคปฏิบัติคือการอบรมเทคนิคการสอนและภาคทฤษฎีทางหลักพุทธธรรมเมื่อจบโครงการมีความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญพระภิกษุสามารถปฏิบัติงานได้จริงย่อมมีประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนไทยเมื่อปฏิบัติได้ตามนี้เชื่อมั่นว่าคุณภาพของเด็กและเยาวชนในด้านคุณธรรมและจริยธรรมย่อมดีขึ้น

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวเรื่องมิตรไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือมิตรแท้และมิตรเทียม

1. มิตรแท้บาลีใช้คำว่าสหมิตรคือมิตรที่บุคคลผู้คบหาสมาคมด้วยทำให้เกิดความเจริญแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ (1) มิตรมีอุปการะ (อุปการมิตร) (2) มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข (สมานสุขทุกข์มิตร) (3) มิตรแนะนำประโยชน์ (อรรถกขาโยมิตร) (4) มิตรมีความรักใคร่ (อนุกัมปมิตร)

2. มิตรเทียมคือมิตรที่ไม่มีความจริงใจภาษาบาลีใช้คำว่ามิตรปฏิรูปสามารถจำแนกแยกย่อยออกได้เป็น 4 ประเภทคือ (1) คนที่ถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว (อัญญัตตฤหระ) (2) คนดีแต่พูด (วจีปรมะ) (3) คนที่ชอบพูดประจบ (อนุปปยภาณิ) (4) คนที่ชักนำเพื่อนในทางที่เสื่อม (อปายสหาย)

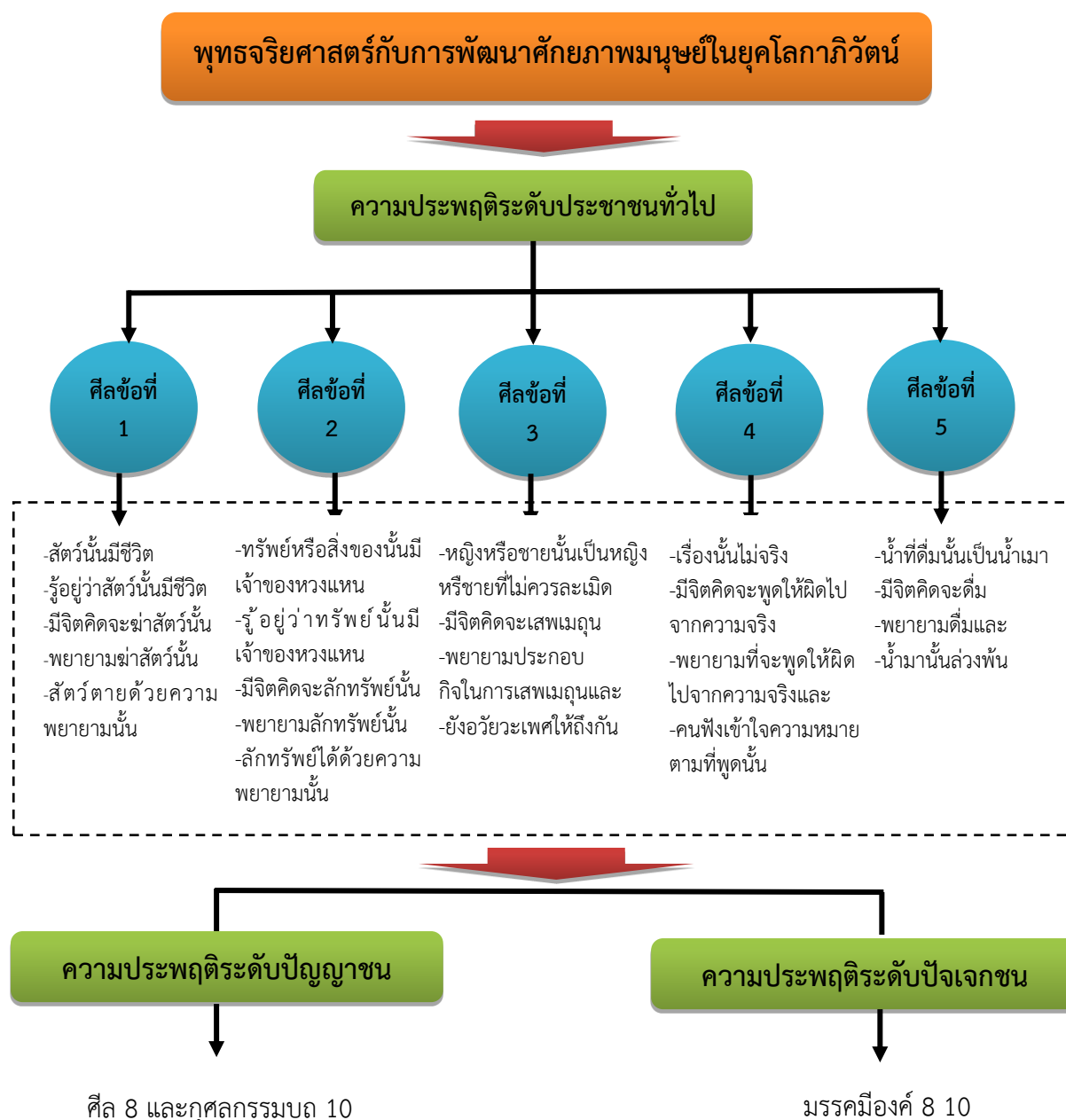
กล่าวได้ว่า มิตรแท้คือมิตรที่มีความจริงใจน่าคบหาสมาคมใคร่คบก็มีโอกาสพัฒนาตนและผู้อื่นรวมทั้งสังคมให้มีความเจริญส่วนมิตรเทียมเป็นมิตรที่ไม่น่าคบหาสมาคมไม่มีความจริงใจใคร่คบเข้าก็มีแต่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่ทั้งตนเองและผู้อื่นหรือสังคมก็พลอยที่จะเสื่อมและเกิดปัญหาตามมาด้วยการกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมอันได้แก่บทบาทของสถาบันครอบครัว สถาบันพระพุทธานุภาพย่อมส่งผลโดยตรงในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนไทยฉะนั้นทุกสถาบันที่กล่าวมาในเบื้องต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ทำหน้าที่หลักในสถาบันต่าง ๆ ควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศานานำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนามนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ หรือคนในสังคมปัจจุบันอยู่กันอย่างสันติสุขเกิดความขัดแย้งทางความคิดน้อยที่สุด ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เขียนจะต้องกล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของสถาบันดังกล่าวข้างต้นเนื่องจากเป็น

สภาวะแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กและส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “เด็กวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” สถาบันต่าง ๆ จึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนามนุษย์กลุ่มนี้ให้เป็นคนดีของสังคมสืบไปในอนาคต

บทสรุป

พุทธธรรมกับบทบาทและหน้าที่ของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ จากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า ด้วยบทบาทและหน้าที่ทางสังคม ดังที่กล่าวมา ล้วนเป็นหลักการที่ล้ำลึกที่สร้างสรรค์ให้บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มีประสิทธิภาพหลักคำสอนว่าด้วยบทบาทและหน้าที่ของพระพุทธองค์ยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณ และจริยธรรมทางสังคมไทยได้นำหลักจริยธรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามแนวพุทธศาสนานี้มาพัฒนาสังคมก็ช่วยให้บุคคลมีความสุขมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเป็นหลักการที่ช่วยให้สังคมทุกระดับที่กล่าวมา คือ ความประพฤติระดับประชาชนทั่วไป ความประพฤติระดับปัญญาชน และความประพฤติระดับปัจเจกชน ทั้งในระดับ ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติหรือแม้กระทั่งในระดับสากล ถ้าได้ปฏิบัติตามความประพฤติหรือหลักธรรมที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น เชื่อได้เลยว่าสังคมโลกทั้งหมดคงไว้อซึ่งสันติสุข ปราศจากอคติ ความแตกแยก ความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาการเมืองกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและบุคคลในสังคม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม ควรที่ทุกฝ่ายทั้งอาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาในระบบสังคม ค่านิยม อุดมการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันปลูกจิตสำนึกบุคคลในสังคมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้นการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนผู้เป็นประชากรใหม่ของสังคมในยุคต่อไป โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแล ทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุข เนื่องจากมนุษย์ทั่วไปมีศีลธรรมประจำใจในการดำเนินชีวิต ดังองค์ประกอบที่ปรากฏในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของพุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์

เอกสารอ้างอิง

- เค.เอ็น.ชยติลเลเก. (2537). *จริยศาสตร์แนวพุทธ*. แปลโดย สุเชาว์พลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ ภิกขุ). (2538). *วาทธรรมปัญญานันท*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ความสุขของครอบครัวคือสันติสุขของสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ธรรมานุชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 36. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยอุภยากร). (2554). *พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สมบูรณ์สุขสำราญ. (2563). *การพัฒนาตามแนวพุทธ: กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.